

КОМУНІКАТИВНІ РУШІ РЕВОЛЮЦІЙ

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації ВНУ імені Лесі Українки

Розглянуто чинники революцій у регіоні Північної Африки та Близького Сходу, що відбулися у 2011 р. з використанням сучасних засобів комунікації.

Ключові слова: соціальні медіа, революція, комунікація, інформатизація.

Fedoniuk S. V. Communicative Forces of Revolutions.

Factors of revolutions in the region of North Africa and the Middle East, which took place in 2011 using modern means of communication are considered.

Key words: social media revolution, communication, information.

Революційні події, що відбуваються у регіоні Північної Африки і Близького Сходу, зумовлені впливом ряду соціально-політичних чинників, швидкої інформатизації та включенням громадськості у систему відкритої багатосторонньої комунікації на базі соціальних медіа. Насамперед відзначимо, що серед цих чинників традиційно вказують на соціально-економічні, тобто низький рівень та невдоволеність життям, бідність тощо. Проте ці чинники у випадку конкретної ситуації в регіоні не були визначальними.

Серед причин масових заворушень у країнах регіону називають корупцію. Проте, хоча рівень корупції в цих країнах є досить високим, але не критичний. Так, у 2010 р. Єгипет займав 98 позицію серед країн світу за рівнем корумпованості (3,1 за значенням індексу Corruption Perceptions Index (CPI), що розраховується організацією Transparency International). Для Тунісу відповідне значення складало 4,3 і держава посіла 59 місце, вище ніж Італія, Румунія чи Греція) [3]. Причому, починаючи з 2007 р. рівень корупції в обох країнах знижується.

Також для країн регіону характерні не найнижчі показники задоволення життям [5]. Так, відповідний показник у середньому для країн, по яких він розраховується, складає 6%, у той час як для Єгипту – 4,8%, Алжиру – 5,2%, Марокко – 5,6%. Рівень задоволення життям у цих державах вищий, ніж в Україні (3,6%), Молдові (3,5%) і порівняний з таким у Естонії (5,2%), Латвії (4,8%) та Румунії (4,7%).

Щодо рівня господарського розвитку, регіон виділяється не тільки порівняно високими показниками основних економічних індикаторів, але й реальними доходами населення. Наприклад, у Єгипті лише 3,1% населення живе менше як на один долар США на день. У Тунісі таких 2 % (показники близькі до таких в Чилі й Туреччині).

У порівнянні з відносно непоганими показниками соціально-економічного й гуманітарного розвитку виділяється досить погана ситуація у галузі громадянських та політичних свобод. За даними Freedom House, Єгипет і Туніс посідають 99-у, а Сирія та Лівія – 132-у рейтингові позиції з середніми значеннями відповідного індексу 1,5 та 0 (за максимального значення – 6 та пересічного – 3,3) [2].

Можна стверджувати, що у порівнянні з більшістю інших країн світу Туніс, Єгипет, Лівія та інші держави північноафрикансько-близькосхідного регіону не вирізнялися особливими передумовами для початку масштабних громадських рухів та потрясінь. Головним рушієм революцій, на нашу думку, стала спонтанна консолідація громадськості у рамках глобальних соціальних мереж, передусім Facebook та Twitter із широким використанням можливостей інструментів візуалізації (YouTube) на базі технології мобільного ширококутного Інтернету.

Так, частка населення, охопленого соціальною мережею Facebook, складає у Тунісі 15,8 % (більше як у Німеччині та Польщі та приблизно стільки ж, як у Нідерландах. Для Єгипту цей показник (показник проникнення Facebook) становить 5,1%, а для Лівії – 2,8%. Для порівняння, в Молдові серед усіх жителів користувачів Facebook лише 2,2%, в Україні – 1,2%, Росії – 1,1% та в Білорусі – 1,0% [4].

Особливістю регіону є переважання частки користувачів мобільного Інтернету у загальній кількості Інтернет-аудиторії – риса, характерна для країн, що відносно швидко розвиваються. Так, якщо у Великобританії та США таких 22–25%, то у Єгипті – 70% (найвищий показник у світі) [6].

Країни регіону протягом останніх років демонструють надзвичайно швидкі темпи розвитку мобільного зв'язку та користувацької бази Інтернет (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток мобільного зв'язку й користувацької бази Інтернет у деяких країнах¹

	Кількість абонентів мобільного зв'язку на 100 мешканців				Кількість користувачів Інтернету на 100 мешканців		
	2004	2005	2009	2004/ 2009	2004	2009	2009/ 2004
Єгипет	10.492	18.368	69.437	6.618	5.151	24.280	4.714
Лівія	8.845	34.664	152.237	17.212	3.533	10.800	3.057
Сирія	13.030	15.960	49.776	3.820	4.322	13.800	3.193
Туніс	38.065	57.311	94.519	2.483	8.529	34.070	3.995
Великобританія	99.660	108.752	130.174	1.306	65.610	83.560	1.274
США	62.850	68.627	89.149	1.418	64.758	78.000	1.204

Такий бурхливий розвиток інформаційної комунікації передбачено ще у звіті корпорації RAND на початку минулого десятиліття [7, xiv]. У цьому ж звіті виокремлено декілька країн регіону, у яких при низькому рівні політичних і громадянських свобод (охарактеризовані як «не-вільні») відмічено аспірації у напрямі інформаційної революції (відносно «інфо-революційні») (табл. 2). Це Єгипет, Туніс, Сирія і ОАЕ. Примітно, що саме в цих країнах згодом, по досягненню значного рівня інформатизації, розпочалися революції соціальні (за винятком ОАЕ та інших, більш розвинутих у господарському плані, країн).

Таблиця 2

Свобода та інформаційна революція [7, 33]

Країна	Політичні права	Цивільні права	Рейтинг свободи крани	Наскільки «Інфо-революційна»
Алжир	6	5	Не вільна	Не у всьому
Бахрейн	7	6	Не вільна	Помірковано
Єгипет	6	5	Не вільна	Намагається
Іран	6	6	Не вільна	Обережно
Ірак	7	7	Не вільна	Не у всьому
Ізраїль	1	2	Вільна	Дуже
Йорданія	4	4	Частково вільна	Намагається
Кувейт	4	5	Частково вільна	Помірковано
Ліван	6	5	Не вільна	Помірковано
Лівія	7	7	Не вільна	Не у всьому
Марокко	5	4	Частково вільна	Намагається
Оман	6	6	Не вільна	Має намір
Катар	6	6	Не вільна	Помірковано
Саудівська Аравія	7	7	Не вільна	Дуже обережно
Сирія	7	7	Не вільна	Зацікавлена
Туніс	6	5	Не вільна	Намагається
Об'єднані Арабські Емірати	6	5	Не вільна	Намагаються
Ємен	5	6	Не вільна	Не у всьому

¹ Розраховано за даними Міжнародного телекомунікаційного союзу <http://www.itu.int/ITU-D/ICTEYE/Reporting/DynamicReportWizard.aspx>

Таким чином, можна стверджувати, що підґрунтям революцій у регіоні Північної Африки та Близького Сходу стала швидка інформатизація, розвиток телефонізації населення й доступу, насамперед мобільного, до мережі Інтернет на тлі значного обмеження громадянських і політичних свобод.

Рушієм громадських рухів стала відкрита комунікація об'єднаних у соціальні мережі громадян, наприклад у рамках молодіжного руху «6 квітня» [1]. Соціальні ж медіа забезпечили платформу для швидкого об'єднання інтересантів довкола спільної мети, конкретизації їх цілей та координації дій. Тобто стали інструментом революції.

Література

1. April 6 Youth Movement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shabab6april.wordpress.com/shabab-6-april-youth-movement-about-us-in-english/>.
2. Civil and political liberties (most recent) by country [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nationmaster.com/graph/dem_civ_and_pol_lib-democracy-civil-and-political-liberties.
3. "CPI 2010 table". Transparency International. Retrieved 2010-10-26 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results.
4. Facebook Penetration Rate Data for All Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economywatch.com/economic-statistics/economic-indicators/Facebook_Penetration_Rate/.
5. Life satisfaction (most recent) by country [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nationmaster.com/red/graph/lif_lif_sat-lifestyle-life-satisfaction&b_map=1.
6. Munford Monty. Developing (and developed) countries embrace the mobile internet The Telegraph, 25 dec. 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/technology/news/8220274/Developing-and-developed-countries-embrace-the-mobile-internet.html>.
7. The information revolution in the Middle East and North Africa : MR-1653 / Grey E. Burkhardt, Susan Older : RAND, 2003.